

УДК 821.111 – 31.09

А. В. Сівкова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ САШІ ДАГДЕЙЛ. СПРОБА АВТОРСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ВІРША “APART FROM LOVE”

Досліджується своєрідність художнього мислення сучасної англійської поетеси Саші Дагдейл, робиться спроба власної інтерпретації вірша “Apart from love”.

Ключові слова: британська поезія, постмодернізм, перекладознавство, звукопис, рима, ритм, психологізм, авторська інтерпретація.

Исследуется своеобразие художественного мышления современной английской поэтессы Саша Дагдейл, делается попытка собственной интерпретации стихотворения “Apart from love”.

Ключевые слова: британская поэзия, постмодернизм, переводоведение, звукопись, рифма, ритм, психологизм, авторская интерпретация.

The analysis of the specificity the contemporary British poet Sasha Dugdale’s artistic thinking and an attempt of the proper interpretation “Apart from love” are in the focus of the article.

Key words: British poetry, postmodernism, translation, sound pattern, rhyme, rhythm, psychological insight, interpretation.

Сашу Дагдейл (Sasha Dugdale) можна по праву назвати новою представницею свого часу, яка тонко відчуває його та розуміє, а ще людиною, у поезії якої поєдналися дві протилежні по собі культури – британська та російська.

Творчість Саші Дагдейл було відзначено численними преміями у Великобританії, добре відома вона і в Росії, де жила та працювала протягом п’яти років (1995–2000). До слова, її батьки цікавилися російською літературою, трохи вивчали мову (що було модно в 60-ті роки) і дочку Олександрю з самого народження звали російським зменшувальним – Саша.

Ім’я це стало доленосним. В університеті Саша почала вивчати російську мову. Після закінчення школи майже рік мандрувала Радянським Союзом – і тепер абсолютно вільно говорить російською. У 1995 р. Саша знову приїхала в Росію і ще п’ять років жила в Москві, де працювала радником з культурних питань при Британській Раді. Зараз вона живе в Англії, пише вірші, перекладає сучасну російську поезію і драматургію (п’єси В. Сігарева та братів Преснякових поставлені англійськими театрами в її перекладах), виховує двох дітей – і все-таки час від часу приїздить до Москви. Особливо в Пушкінські Гори, де проводить для молодих російських літераторів семінари з перекладу сучасної британської драматургії. У кожному вірші Саші Дагдейл «пробивається» російська тематика. Мабуть, Росія залишила в душі Саші незабутні враження, від культури якої вона взяла найкраще.

На жаль, знайти у вільному продажу збірку віршів цієї поетеси вкрай важко. Її перша збірка віршів “Notebook” була опублікована в 2003 р., і цього ж року вона отримала премію Грегорі, що вважається дуже почесною серед британців та надається за особливі поетичні заслуги. Були опубліковані й її переклади віршів Тетяни Щербіної, а за переклад збірки Олени Шварц Саша Дагдейл отримала премію Стівена Спендера. У 2007 р. вийшла її друга збірка – “The Estate”. На замовлення

одного з найвідоміших театрів Лондона "Royal Court" Саша Дагдейл переклала багато п'єс, у тому числі й «Пластилін» Василя Сігарева, журналіста з Єкатеринбурга, який вже встиг отримати чимало національних літературних премій в галузі режисури, а його п'єса була поставлена британцем Аланом Рікманом, і «Тероризм» братів Преснякових, відомого дуету російських письменників-драматургів, що теж прославилися на театральній сцені Англії [2, с. 489]. Більшість робіт Саші Дагдейл розкривають особистий досвід поетеси, її життя й роботу в Росії, стосунки з людьми, що оточують її, та ставлення до себе самої. Сучасну британську поетесу та перекладача, без сумніву, можна назвати самобутнім явищем в історії літератури та в перекладознавстві.

Саша Дагдейл є і чудовим перекладачем, який постійно шукає нових шляхів самовдосконалення і проводить семінари й конкурси для майбутніх юних і обдарованих перекладачів. Є риси роботи перекладачів, які Саша цінує найбільше і яким намагається слідувати. Це самобутність, оригінальність погляду на звичні речі та на класичну традицію перекладу, поетична гра з римою, прикладом чого є її робота над перекладами Уільяма Блейка. Поезія для неї – це акт духовної творчості, і тому справжня поезія завжди є особливою, не схожою на жодну іншу, а отже, і російською чи іншими мовами має звучати як ніщо інше. На її думку, поетична майстерність досягається практикою, а не шляхом безцільних роздумів [6, с. 242]. Свої семінари вона будує на читанні кожним учасником власних перекладів, які потім підлягають сумісному обговоренню та аналізу. І це ще раз доводить те, що в її манері та стилі вже більше від російського, ніж від британського культурного досвіду, – адже така схема роботи у Великій Британії, як зазначає сама Саша Дагдейл, була б неможливою вже тому, що жодний британський перекладач не дозволить комусь іншому критикувати свою роботу [6, с. 244].

Ще одна істотна відмінність двох протилежних традицій – це те, що британський перекладач дуже часто намагається максимально точно, слово в слово, передати текст оригіналу. Такий переклад звучить як голос іззовні, якому чужі національні та культурні традиції. Російський же переклад здебільшого зберігає зміст – перекладач часто нехтує деталями, натомість намагається додати національного колориту, аби текст став ближчим читачеві. Цю особливість відзначав Григорій Кружков (відомий сучасний російський перекладач) [6, с. 244]. Тому вже з власних зауважень Саші Дагдейл можна зробити висновок, що переклади сучасної поетеси мають набагато більше від російської традиції, ніж від британської.

В англомовній поезії ХХ ст. верлібр посідає виключне місце, можна сказати навіть панівне, хоча англійська поезія ніколи остаточно не поривала із римованим віршем [2, с. 18]. Саша Дагдейл використовує обидві форми залежно від завдання вірша і від того, як сама чує його внутрішньо. Яскравим прикладом цьому є її вірш "Apart from love", що опинився під нашим кутом зору:

Apart from love there is a long corridor
Lit by bulbs on a wire and echoing
Stretching miles between the wings.

And move inside and out, holding
Bills and cheques and forms to sign
Apart from love there is a voice

Women in heels, men in cardigans
With papers, files and forms to sign
Clattering back and forth between the

Saying where are you, what do you
Want, what is your heart's desire?
Between the wings and lit by bulbs

Wings. Apart from love there is
A sign, several signs in fact
Around the doors and so they knock

There is a long corridor and it is
Apart from love and still the men
And women are a part of it with

Bills and forms and files to sign
And saying to each other what
Is your heart? What is your hope?

And where do you think you are?
You are apart from love. Picking
Up the phone between the wings

Shouting for the men in cardigans
The women in heels and moving
Inside and out, picking up

Up the phone saying where you are
And what do you want in the long
Long corridor that is apart from

Love. Apart from love. There is a
A long corridor between the wings
Where is your heart's desire.

Написаний у 2009 р., вірш, як і більшість останньої творчості Дагдейл, містить у собі пошук європейських тем та європейської манери висловлювання, що виявляється у незвичності поглядів Саші, у тому, як вона завжди вміє поглянути на звичні речі під зовсім неочікуваним кутом та ніби з різних площин. Ця особливість авторської манери письма вже була помічена та проаналізована професором Т. М. Потніцевою на прикладі поетичного диптиху Саші Дагдейл (два погляди на одну ситуацію) на тему відомого біографічного факту з життя А. С. Пушкіна – “Zaitz” та “The Hare”. І такий змістовний та емоційний зв'язок втілюється у своєрідному прийомі анжамбемане – переносу заключної частини вірша у початок другого [7, с. 236].

Якщо зацікавитися тематикою більшості сучасної британської поезії, то відмінність Саші Дагдейл одразу відчутна. Британська поезія у своїй більшості зосереджується на житті провінційної Англії та чітко вимальовує її деталі та реквізити (Джон Бетджеман, Даглас Данн, Саймон Армітадж та ін.) і прагнення встановлення соціальної справедливості. На слуху лишається тема війни. Британська масова поезія добирає простої зрозумілої лексики, оскільки розрахована, так би мовити, на переважаючу більшість публіки, яка хоче розважитися, а не заглиблюватися в психологічний аналіз подій [2, с. 22–23]. Звісно, це не значить, що вся британська поезія є простою та невибагливою. Також здебільшого ця поезія має гумористично-сатиричний характер і спрямована на висміювання пороків сучасних британців та деяких сталих традицій. Яскравий приклад тому – поезія Стіві Сміт (Stevie Smith (1902–1971), де немає місця лицемірству та людям, які намагаються видавати себе за тих, до кого їм насправді дуже далеко.

В “Apart from love” відчувається незвичайний політ думки авторки та незвичне модерне зображення знищення кохання буденністю: коридорами, справами, паперами на підпис, адже “Apart from love there are...” («Окрім кохання є ще багато інших справ»). Уже в самій назві відчутна певна двовимірність – «Окремо від кохання», тобто існують два протилежні світи, один з яких – це любов, почуття та все, що робить людину людиною, і другий – справи, буденність, тобто все, що живить матеріальний бік та поступово вбиває нас.

Визначною особливістю віршів Дагдейл є те, що вони стають своєрідними портретами почуттів, намальованих образами, народженими з чисельних прихованих порівнянь та алюзій. В “Apart from love” таким яскравим образом є коридор. У словнику символів «коридор» завжди позначає блукання, пошук та втрату життєво важливих орієнтирів. Тож недаремно Дагдейл так часто повторює це слово, посилюючи відчуття порожнечі та нескінченності.

Хочеться відзначити, що хоча в цьому вірші рима відсутня, але попри це він зберігає свою цілісність і при прочитанні звучить гармонійно та римовано. Чим же Дагдейл досягає цього в даній поезії? “Apart from love” має свою ритміку та звукопис, які можна відчутти, а точніше почути, лише при прочитанні вголос. Цей

прихований ритм досягається шляхом використання паралельних синтаксичних конструкцій (повторення слів: "Apart from love, wings, corridor, forms to sign, men in cardigans, women in hells, phone..."). Знаменно, що повторюються ті слова, які викликають у нас відчуття буденності, необхідності та якогось нагромадження речей і людей, та словосполучення і слова, які асоціюються у нас із певними звуками, теж набридливими та буденними – шелестом паперу, стуком підборів, дзвінком телефону. Така понура монотонність і створює ритм вірша, але разом з тим наповнює відчуттям нескінченної самотності. До речі, подібний прийом часто використовують автори пісень, коли неримований текст перемагає образністю та в поєднанні з музикою створює в слухача оманливе уявлення наявності рими. Монотонність дії, що відбувається, передається і на звуковому рівні, шляхом повторення голосних звуків "o, u, i", що викликають відчуття нескінченності, протяжності, та приголосних "d, t, r, b", які передають весь той зайвий шум, що нервує нас щодня: "Around the doors and so they knock And move inside and out, holding bills and cheques and forms to sign Apart from love there is a voice..."

Цікавим є те, що вірш майже позбавлений метафоричності, авторка не використовує складних епітетів чи метафор, все описано строго й просто, щоби знову ж таки помістити читача в атмосферу сірої буденності. Процес осмислення читачем усієї прикраси ситуації, у якій опиняється в житті майже кожен з нас, відбувається в тій точці, де автор ставить риторичні запитання: "And where do you think you are? What is your heart's desire?". Це ніби на хвилину вириває нас із звичного перебігу подій, до якого потім знову неминуче повертаєшся. Нагнітання атмосфери та пришвидшення темпу ближче до кінця вірша створює все частіше повторення сполучника *and*, що нагадує мову людини, яка поспішає кудись і намагається якомога швидше все розповісти, перестрибуючи з теми на тему, бо треба ще підписати всі папери і віднести їх, і чоловіки й жінки ідуть й ідуть... постійно.

Перекладаючи цей вірш, запропоную таку власну україномовну інтерпретацію:

Окремо від кохання існує довгий коридор,
Освітлений лампочками на дротах, та луна,
Що котиться на милі між його прольотів,

Жінки на підборах, чоловіки, що носять костюми,
З паперами, файлами та бланками на підпис,
Снуючи то сюди, то туди поміж

Прольотами. Окремо від кохання існує
Напис, багато написів насправді
На всіх дверях, і тому вони в них стукають

Та заходять і виходять з них, беручі ще
Рахунків, чеків та бланків на підпис.
Окремо від кохання існує і голос,

Який перепитує тебе, де ти є і чого ти
Хочеш, чого же прагне твоє серце?
Між освітлених лампочками прольотів

Існує довгий коридор, й існує він
Окремо від кохання, і все ще чоловіки
Та жінки, що вже стали його частиною,

Несуть рахунки та бланки і файли на підпис.
Безмовно запитуючи один в одного,
Що в тебе на душі? На що ти сподіваєшся?

І як ти думаєш, де зараз знаходишся?
Ти знаходишся окремо від кохання, відповідаючи
На телефонні дзвінки між прольотами,

Окликаючи чоловіків, що носять костюми,
Жінок на підборах, не зупиняєшся,
Залітаючи та вилітаючи, відповідаєш на

Телефонні дзвінки, пояснюючи, де ти
Та що хочеш знайти, снуючи вздовж
Довгого коридору, що існує окремо від

Кохання. За межами кохання. Знаходиться
Довгий коридор, розтягнений між прольотами,
Де губляться твої заповітні мрії.

Поезія Саші Дагдейл – унікальна і своєрідна у співвідношенні традиції та новаторства. У віршах англійської поетеси немає ані натяку на вичерпність історії, естетики та мистецтва, що останнім часом проголошують постмодерністи. Навпаки, вона дошукує нових тем та образів, щоби їх передати й розкрити, і використовує для цього не лише гру слів та звуків, а навіть гру проєкцій та поглядів. Тож Сашу Дагдейл можна насправді назвати втіленням оригінальності та «свіжості поглядів» сучасної британської поезії.

Бібліографічні посилання

1. New British Poetry ed. By Don Paterson & Charles Smic. – Graywolf Press. – Saint Paul, 2004.
2. В двух измерениях. Современная британская поэзия в русских переводах. – М. : Новое лит. обозрение, 2009.
3. Вместо послесловия. Говорят участники семинара // В двух измерениях. Современная британская поэзия в русских переводах. – М. : Новое лит. обозрение, 2009. – С. 492.
4. Гройс. Б. О. О Пользе теории для практики / Б. О. Гройс // Лит. газ. – 1990. – № 44.
5. Зорівчак Р. Перекладачі для України ХХІ сторіччя / Роксолана Зорівчак // Записки Перекладацької майстерні. – Л., 2001. – С. 264.
6. Дагдейл Саша. Уильям Блейк в России / Саша Дагдейл // Иностран. лит. – 2011. – № 3.
7. Потничева Т. М. О Пушкине, о зайцах, о судьбе... (диптих о пушкинском зайце Саша Дагдейл) / Т. М. Потничева // Литература в контексті культури : наук. зб. – К., 2011.

Надійшла до редколегії 30.03.2012 р.